

duğu *et-Tâc*'in yazma nüshasını Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki diğer bir nüsha ile (neşredenin girişi, s. 26-32) karşılaştırarak geniş bir tanıma yazısıyla birlikte (neşredenin girişi, s. 23-65) yayımlamıştır (Kahire 1332/1914). Nâşir, tanıma yazısında eserin Câhiz'e nisbeti ve eserden yararlanılan gibi çeşitli konularda bilgi vermiş, kitaptan Câhiz'e aidiyetine işaret eden bölümler aktarmıştır (neşredenin girişi, s. 52-59). Ahmed Zeki Paşa "Halep nüshası" demekle yetindiği, Abdullah b. Ömer eş-Şâfiî tarafından 883'te (1478) istinsah edilen bir nüshayı da tanıtmış (neşredenin girişi, s. 61-65); eserin sonuna çoğu Câhiz'in *el-Beyân ve't-tebyîn*'i ile *Kitâbü'l-Hayevân*'ından alınan bilgiler eklemiş, nüsha farklarını göstermiş, ayrıca dipnotlarda açıklayıcı bilgiler verirken yararlandığı, müellifleri bilinmeyen *Tenbihü'l-mülûk ve'l-mekâyid* ve *Mehâsinü'l-mülûk* adlı eserlerin müelliflerini tesbite yarayacak metin analizleri yapmıştır. Nâşir ayrıca esere Câhiz'in Arap kültüründeki yeriyile *et-Tâc* hakkında bilgi veren Fransızca bir giriş yazmıştır.

Gerek *et-Tâc*'in neşre esas alınan iki nüshasında müellif isminin bulunmamasına gerekse klasik kaynaklardaki Câhiz'e ait kitaplar arasında bu adla bir eser geçmemesine rağmen Ahmed Zeki Paşa'nın *et-Tâc*'i Câhiz'e nisbet ederken metin tahlili yanında dayandığı en önemli delillerden biri, ilki Yâkût el-Hamevî'nin *İrşâdü'l-erib*'i olmak üzere (VI, 76) bazı kaynaklarda Câhiz'in eserlerinden gösterilen (neşredenin girişi, s. 59) *el-Fityân ve fezâ'ilü (ahlâku) ehli'l-batâle* isimli kitabın *et-Tâc*'da müellif tarafından kendi eseri olarak anılmasıdır (s. 3, 4). Diğer bir bilgi ise nâşirin eseri matbaaya verdikten sonra ulaştığı Halep nüshasının başında müellif isminin Ebû Osman Amr b. Bahr el-Câhiz şeklinde zikredilmesidir (neşredenin girişi, s. 64). Kâtib Çelebi (*Keşfü'z-zunûn*, I, 38) ve İsmâil Paşa (*Hediyetü'l-ârifîn*, I, 802) Câhiz'in *Ahlâku'l-mülûk* adlı bir eserden söz etmektedir. *et-Tâc*'a dayanarak Sâsânîler döneminde saraydaki makamlar hakkında bir makale yazan Francesco Gabrielli de bu eserin Câhiz'e aidiyeti konusunda Ahmed Zeki Paşa ile aynı kanaati paylaşmaktadır (Schoeler, CXXX [1980], s. 219). Öte yandan önce Osman Reşer, ardından eseri Fransızca'ya çeviren Charles Pellat (*Le livre de la couronne: Ouvrage attribué à Gâhiz*, Paris 1954), tercümesine yazdığı girişte bu iddiaya karşı çıkmaktadır (Schoeler, CXXX [1980], s. 219-221). Benzer görüşleri savunan başka araş-

tırmacılar da vardır (meselâ bk. Tâhâ el-Hâcîrî, s. 8; Cemîl Cebr, s. 67). Bu konudaki tartışmaları eser üzerine yazdığı bir makalede ele alan Gregor Schoeler ise (bk. bibl.) Berlin Staatsbibliothek'te yeni bulunan *Kitâbü Âdâbi'l-mülûk* adlı bir esere dayanıp *et-Tâc fi ahlâkı'l-mülûk*'ün müellifinin Câhiz'in çağdaşı Muhammed b. Hâris et-Tağlibî (*es-Sa'lebi*) olduğunu ileri sürmüştür. Schoeler'in tesbitine göre bu son eser, Ebû'l-Hasan Ali b. Rezin el-Kâtib tarafından yazılıp 541-569 (1146-1174) yıllarında emirlik yapan Nûreddin Mahmud Zengî'ye ithaf edilmiştir. Ali el-Kâtib kaynakları arasında Tağlibî'nin *Kitâbü Ahlâkı'l-mülûk*'ünü zikretmiştir. Ali el-Kâtib'e ait eser büyük oranda *et-Tâc* ile örtüşmekte olup buna göre Ali el-Kâtib eserini, kendisinin Tağlibî'ye nisbet ederek *Kitâbü Ahlâkı'l-mülûk* ismiyle andığı *et-Tâc fi ahlâkı'l-mülûk*'ten özetleyerek yazmıştır. *et-Tâc*'i Câhiz'e nisbet eden ilk müellifin Yâkût el-Hamevî olduğu bilinmektedir (*İrşâdü'l-erib*, VI, 76). Eseri *Kitâbü Ahlâkı'l-mülûk* adıyla Tağlibî'ye izafe eden Ebû'l-Hasan Ali b. Rezin el-Kâtib, Yâkût'tan yaklaşık bir asır önce yazdığına göre onun verdiği bilgiye güvenmek daha isabetli olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *et-Tâc fi ahlâkı'l-mülûk* (nşr. Ahmed Zeki Paşa), Kahire 1332/1914, tür.yer., ayrıca bk. neşredenin girişi ve ekleri, s. 23-65, 187-229; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 172; Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-üdebâ': İrşâdü'l-erib* (nşr. D. S. Margoliouth), London 1913, VI, 76; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 246; Ch. Pellat, *The Life and Works of Jâhiz* (trc. D. M. Hawke), London 1969, s. 23; Tâhâ el-Hâcîrî, *el-Câhiz: Hayâtühü ve âşâruh*, Kahire 1969, s. 8; Cemîl Cebr, *el-Câhiz fi hayâtihî ve edebihî ve fikrihî*, Beyrut 1974, s. 67; G. Schoeler, "Verfasser und Titel des dem Gâhiz zugeschriebenen sog. Kitâb at-Tağ", *ZDMG*, CXXX (1980), s. 217-225.

MUSTAFA ÇAĞRICI

TÂC-ı HAYDARÎ

(bk. TAÇ).

TAC MAHAL

Hindistan'ın Agra şehrinde XVII. yüzyılda inşa edilen, İslâm türbe mimarisinin en başta gelen eseri.

Türbenin mimari güzelliği kadar çevresinde oluşan romantik hâtıralar da esere ayrı bir özellik katar. Bu durum binanın yapıldığı günlerden bugüne kadar devam etmiş ve âbide, Şah Cihan ile eşi Ercümen

Bânû Begüm (Mümtaz Mahal) arasındaki muhabbetin timsali haline gelmiştir. Tac Mahal romantik hususiyetleri, müstesna bir durum arzeden mimari olgunluğu ve eşsiz güzelliğiyle dünya üzerinde inşa edilmiş eserlerin muhteşem örneklerinden biridir. Bâbürlü mimarisinin bu örneği, bütün İslâm eserleri arasında istisnâi mevkiyle sadece müslümanlardan değil diğer din mensuplarından da her zaman saygı görmüş, imrenilen bir eser olmuş, birçok millet, binanın yapımında görev alan mimar ve ustalarla birlikte yapıyı kendine mal etmeye çalışmıştır. Esasında Şah Cihan tarafından yaptırılan Tac Mahal, hükümdarın hâkimiyeti süresinde (1628-1658) en parlak dönemini yaşayan Bâbürlüler'in güç ve kudretini temsil eden bir eser olmasına rağmen çok değişik biçimlerde yorumlanmış ve çok değişik amaçlara alet edilmek istenmiştir. Tac Mahal, her şeyden önce bir müslüman eseri olarak inşa edilen ve Bâbürlü geleneğiyle hânedanın cediti olan Timurlu anlayışını takip eden bir eserdir; bununla birlikte Hindu ve hristiyan mimarisinden etkilendiği ileri sürülmüş, hatta aslında türbenin bir Hindu tapınağı olduğunu iddia edenler çıkmıştır. Özellikle siyasî amaçlar taşıyan bu yöndeki faaliyetlere rağmen Tac Mahal'in Şah Cihan'ın kendi şahsiyetiyle irtibat halinde İslâm muhitinde teşekkül etmiş bir eser olduğu gerçeği değiştirilememiştir. Bazı Avrupalı yazarların ısrarla savundukları, Tac Mahal'in Venedikli bir mimar tarafından inşa edildiği fikri de zamanla terk edilmiştir.

Tac Mahal, Şah Cihan'ın, büyük bir sevgiyle bağlı olduğu eşi Ercümen Bânû Begüm'ün 17 Zilkade 1040 (17 Haziran 1631) tarihinde genç yaşta vefatının ardından inşa edilmiştir. 1001 (1593) yılında doğan Ercümen Bânû Begüm, Cihangir'in vezirlerinden İ'timâdüddele Mirza Gıyâsüddin'in oğlu Âsaf Han'ın kızıdır. Halası Nurcihan, Cihangir'in hanımıydı. Şah Cihan daha şehzade iken 1021'de (1612) onunla evlenen Ercümen Bânû kocasının tahta çıkması üzerine Mümtaz Mahal unvanını almıştır. Şah Cihan'dan olan on dört çocuğu arasında meşhur mutasavvıf Dârâ Şükûh, Şeyh Muhammed Bedahşî ve Muinüddin Çişti'nin müridlerinden olup onların menâkıbına dair eserler yazan Cihanârâ Begüm ve Bâbürlü Hükümdarı Evrengzib Âlemgir anılabilir. Türbenin 1041 Cemâziyelâhîrinde (Ocak 1632) başlayan inşası yirmi iki yıl sürmüş, çevre düzenlemesi ve diğer bölümleriyle birlikte tamamlanması 1654 yılında mümkün olmuştur. Kaynaklarda Şah Cihan'ın "nâyâb, latif, acayip ve garip" bir

Tac Mahal'in
ön cephesi

eser yaptırmayı amaç edindiği yazılmaktadır. Osmanlı, İrani, Suriyeli usta ve sanatkarlarla birlikte mahalli Hintli ustalara da görev veren hükümdar türbenin inşası için mimar ve ustalardan oluşan bir heyet kurmuş, heyetin başına bizzat kendisi geçmiştir. Üstâd İsâ (Muhammed İsâ) Efendi adlı, Osmanlı asıllı bir mimarın başlarında bulunduğu bildirilen bu heyet tarafından hazırlanan plan ve maketler Şah Cihan'ın direktifleriyle binaya aksettirilmiştir. Yapıya şekil veren aslında Şah Cihan'ın bizzat kendisidir. Binada Hint asıllı olduğu bilinen ve Nâdirü'l-asr Üstâd Ahmed diye tanınan bir mimar da görev yapmıştır. Kaynaklara göre inşasında 20.000 kişinin vazifelendirildiği binanın oldukça yüklü bir maliyeti vardır. Yapı için gerekli malzemelerin büyük ölçüde Bâbürlüler'e tâbi veya müttefik olan devletlerce parasız karşılanmasına rağmen inşaatta çalıştırılan usta ve sanatkarlara ödenen maaşlar önemli bir yekün teşkil etmiştir.

Tac Mahal'in planı, yapıyı Hint-İslâm ve Timurlu mimarisi gelenekleriyle irtibatlı kılar. Tac Mahal'in binası ve çevresi, mimari bakımdan tam anlamıyla bir Bâbürlü eseri olduğunu ispatlayan özelliklere sahiptir ve Bâbürlüler'le Timurular'ın mimari anlayışıyla uyum içindedir. Yapıda, Orta Asya'da ve İran'daki Timurlu geleneğiyle Hint-İslâm türbe mimarisinin âhenkli ve mükemmel sentezi oluşmuştur. Bu iki farklı kaynaktan beslenen Tac Mahal'in gerçek öncüsü kabul edilebilecek örnekler de Bâbürlü mimarisinin âbidevi türbeleri arasında bulunmaktadır. Bâbürlü hükümdarları için yapılmış türbelerin ilk örneği olan Delhi'deki 973 (1565) tarihli Hümâyun Türbesi ana türbe mekânının teşekkülüyle

Tac Mahal'in bir öncüsüdür. Bir kaide üzerinde yer alan bu türbede mevcut bulunmayan köşelerdeki minarelerin kullanıldığı ilk âbidevi örnek ise Lahor'da 1036-1046 (1627-1637) yıllarında inşa edilmiş Cihangir'in türbesidir. Agra'daki 1628 tarihli İtimâdüdevle Türbesi de mimari tezyinatı ve iç mekân düzeninde getirdiği yeniliklerle dikkat çekicidir. Tac Mahal'e duyulan hayranlık daha sonraki devirlerde de sürmüş ve Bâbürlü türbe mimarisi içinde Evrenğâbâd'da 1678 tarihli Bîbî ka Makber ve Delhi'deki 1753 tarihli Safder Ceng Türbesi gibi örneklerde görüldüğü gibi taklitleri yapılmıştır.

Yamuna nehri kenarında inşa edilen Tac Mahal'in yapımında beyaz mermer ve kırmızı kum taşı kullanılmış olup ana türbe binası tamamen beyaz mermerden, külliye içindeki diğer kısımlarsa kırmızı kum taşından inşa edilmiştir. Kırmızı-beyaz renk tezatlığıyla bütün ilgi ana türbe binası üzerinde toplanmıştır. Tac Mahal ana türbe binası mescid, kabul salonu, kapılar, ek pavonlar ve geniş bahçelerden müteşekkil bir külliye meydana getirecek şekilde düzenlenmiş geniş bir mimari bütündür. 580 x 305 m. ebadında bir alanda yer alan külliyenin etrafı kırmızı kum taşı duvarlarla çevrilmiştir. Külliye güneyde taçkapısıyla dikkati çeken giriş bölümü, onu takip eden ve bir kenarı 305 m. uzunluğunda bir kare teşkil eden bahçe kısmı, kuzeyde yer alan türbe, kabul salonu ve mescidden müteşekkil olmak üzere üç kısımdan ibarettir. İran bahçe mimarisinin ana esaslarına göre "çâr bâğ" sistemiyle teşkilâtlandırılan ve içindeki kanal, havuz fışkıyeleriyle değişik bir hava taşıyan bahçede çiçeklerin ve ağaçların güzelliğiyle bir

cennet tasviri meydana getirilmeye çalışılmıştır.

Külliyenin asıl merkezini oluşturan türbe bölümünün de içinde yer aldığı kuzey kısmı çok dikkatli ve itinalı biçimde tertip edilmiş mimari teşkilâtıyla göz doldurmaktadır. Bu kısımda ortaya konan mimari denge ve uyumla ana türbenin teşkilâtı kadar iki yan kısımda bulunan binaların simetrik düzeniyle de mükemmel bir âhenk oluşturulmuştur. Ortada geniş, yanlarda daha küçük üçer kubbeyle örtülü yan binalardan doğudaki kabul salonu ve misafirhane, batıdaki mesciddir. Bu yapıların ortasında bütün ihtişamıyla yükselen ana türbe binası bir kenarı 95 m. olan kare bir kaide üzerinde yer almaktadır. Köşelerde bulunan 42 m. yüksekliğindeki minareler tarafından çerçevelenen ana türbe binası sekizgen bir plana sahiptir. Yapı merkezinin sekizgen bir iç mekân, bu iç mekâna bağlanan dört geniş eyvan ve bu eyvanlar arasında koridorla orta alana bağlanan dört köşe odasından oluşan bir planı vardır. 18 m. çapındaki orta mekânın üstü 24 m. yüksekliğinde bir iç kubbeyle örtülüdür. Bu kubbeli mekânın etrafında yer alan birimler iki katlı biçimde inşa edilmiş olup türbenin merkezini teşkil eden, mermer sandukaların da içinde yer aldığı bu merkezî mekânı kuşatacak şekilde düzenlenmiştir.

Dört yöne bakan 32 m. yüksekliğindeki büyük sivri kemerli eyvanlarla dışarıya açılan binanın her cephesinde büyük eyvanların yanlarına gelen iki katlı, sivri kemerli küçük eyvanlar yerleştirilerek mimari âhenk ve simetri çok daha etkili hale getirilmiştir. Bu küçük eyvanlar içerideki iki katlı mekânlarla da bağlantılıdır. Yapının üstünde 44 m. yüksekliğindeki dış kubbe geniş bir kasnak üzerinde büyük bir haşmetle durmakta olup soğan biçimindedir. Bu kubbe üzerindeki alemin ucuna kadar binanın tabandan yüksekliği 74 m. olarak tesbit edilmiştir. Ortada yüksek tutulan eyvanlarla bir ölçüde dışarıdan görünüşü engellenen kubbe kasnağının yanlarına yerleştirilen dört küçük kubbeli birimler vasıtasıyla görünüşü çok daha zarif ve ihtişamlı hale getirilen türbenin örtü sistemi Hint-İslâm mimarisinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. İçinde mermer sandukaların yer aldığı orta mekânın güney girişi dışında kalan bütün girişleri paravanalarla kapatılmış olup bu paravanalar üzerinde cam mozaik dolu malzemesiyle yapılmış bir tezyinat mevcuttur. Üst katlarda ve dış cephelerde de rastlanan bu cam mozaik tezyinatla ışık

Tac Mahal
yapı topluluğunun
güney yönünde
yer alan taçkapısı

oyunları yapılarak aydınlatılan loş orta mekânın akustik düzeni dillere destan olmuştur. Sandukaların yer aldığı orta mekânın altında asıl gömünün yapıldığı kriptada (mumyalık bölümü) bulunmaktadır.

Yapının bütününe hâkim olan, mermer içine renkli taş kakma (pietra dura) tekniğiyle yapılmış tezyinatla, bütün mütevası kullanılanı rağmen malzemenin ihtişamı ve çok sayıdaki değerli taşın meydana getirdiği tesirlerle ihtişamlı bir görüntü oluşturulmuştur. Kemer aralarında, kitâbelerde ve sandukaların üzerinde bulunan zümrüt, yakut, pırlanta, iri incilerden ve diğer kıymetli taşlardan oluşan malzemeyle desteklenen tezyinatın esasını meydana getiren kitâbeler ve arabesk motifler yapının içinde ve dışında yer almaktadır. Ana türbe binası ve külliye diğer bölümlerinde bulunan kitâbeler dinî mahiyettedir ve Kur'an-ı Kerim'den âyetler ihtiva etmektedir. Bunların arasında en meşhuru cepelerde yer alan Yâsîn sûresi olup Osmanlı tebaasından olduğu bilinen Hattat Settâr Han tarafından yazılmıştır. Yapıda ayrıca İranlı, Hintli ve Arap hattatların görev yaptığı bilinmektedir. Settâr Han gibi müstesna bir yere sahip olduğu farkedilen başka bir Osmanlı sanatkârı da tarihî kaynaklarda kendisinden kubbe ustası diye bahsedilen İsmâil Efendi'dir. Vefatından sonra Şah Cihan'ın naaşı da Mümtaz Mahal'in yanında defnedilmiştir. Bugün Tac Mahal içinde bulunan iki kabir Şah Cihan ile Mümtaz Mahal'e aittir.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Hoag, "The Tomb of Ulug Beg and Abdu Rassaqat Ghazni, A Prototype for the Taj Mahal", *The Memorial Volume of the Vth International Congress of Iranian Art and Archaeology*, Tehran 1972, II, 102-107; R. Nath, *The Immortal Taj Mahal*, Bombay 1972; a.m.f., *The Taj Mahal and its Incarnation*, Jaipur 1985; R. J. Mehta, *Masterpieces of Indo-Islamic Architecture*, Bom-

bay 1976, tür.yer.; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, tür.yer.; P. Pal v.dğr., *Romance of the Taj Mahal*, London 1989; E. Smith, "Architectural Masterpieces of the Mughal Emperors", *MW*, XXXIX/2 (1949), s. 102-112; R. A. Jairazbhoy, "The Taj Mahal in the Context of East and West: A Study in Comparative Method", *Journal of the Warburg Institute*, XXIV, London 1961, s. 59-88; S. N. Qanungo, "Architecture of the Taj Mahal", *Indo-Asian Culture*, XI, New Delhi 1963, s. 367-370; H. I. S. Kanwar, "The Taj Mahal and the So-called Ustad İsa", *Indica*, VI, Bombay 1969, s. 15-28; a.m.f., "Geography of the Taj", *Indo-Asian Culture*, XX (1971), s. 36-46; M. Abdulla Chaghatai, "The Architect of the Taj and its Place in World Architecture", *İTED*, VII/3-4 (1979), s. 159-171; H. Beveridge, "Mumtaz Mağall", *EP* (İng.), VII, 557; Ebba Koch, "Tâdj Mağall", *a.e.*, X, 58-60.

A. ENGİN BEKSAÇ

TÂCEDDİN BEY

(ö. 788/1386)

Tâceddinoğulları Beyliği'nin kurucusu
(bk. TÂCEDDİNOĞULLARI).

TÂCEDDİN DERGÂHI

Ankara'da XVII. yüzyılda
Şeyh Tâceddinzâde Mustafa Efendi
tarafından yaptırılan
ve Mehmed Âkif Ersoy'un
içinde İstiklâl Marşı'nı
yazdığı dergâh.

Ankara'da Hamamönü mevkiinde inşa edilen dergâhın kurucusu Tâceddinzâde Mustafa Efendi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Aslen Ankaralı bir ailenin çocuğu olduğudur. Ailenin Bursa'ya gidip daha sonra tekrar Ankara'ya döndüğü rivayet edilir. Adı ve Ankaralı olduğuna dair bu rivayet onun, Bursa Kaplıca Medresesi müderrisi iken 1010 (1601) yılında Ankara'ya müftü tayin edilen ve

1018'de (1609) burada vefat eden Tezkireci Tâceddin Efendi'nin (Atâî, s. 531-532) oğlu olabileceğini düşündürmektedir. Ailesinin Niksar-Samsun yöresinde beylik kuran Tâceddinoğulları ile ilgisinin bulunması da ihtimal dahilindedir. Tâceddinzâde Mustafa Efendi adına ilk defa, 1075'te (1664) Ankara'da düzenlenen *Aslanâğa bin Muslu Vakfisi*'nin şahitler listesinin başında rastlanmaktadır (bk. bibl.). Tâceddinzâde'nin dergâhla birlikte bir de cami yaptırdığı anlaşılmaktadır. Bu bilgidен hareketle Tâceddin Camii ve Dergâhi'nin XVII. yüzyılın ortalarında faaliyete başladığı söylenebilir. Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'nin 1270 (1853) yılına ait teftiş raporunda, "Tâceddinzâde Mustafa Efendi'nin Tekke Ahmed mahallesinde Şeyh Paşa Zâviyesi yerinde yaptırdığı cami ve zâviye" ifadesi yer almakta ve onun Aziz Mahmud Hüdâyî'nin halifeleri arasında bulunduğu kaydedilmektedir (BA, Cevdet, nr. 10201). Aynı ifadeye bir tevcih defterinde de rastlanmaktadır (VGMA [Atik Şahsiyet] Rabi – Sani Asker, nr. 411, 77/1076). Oldukça geç tarihli bu kayıtlar Tâceddinzâde'nin Aziz Mahmud Hüdâyî'nin halifesi, dolayısıyla Celvetî şeyhi olduğuna dair Ankara halkı arasındaki rivayetle örtüşmekteyse de Aziz Mahmud Hüdâyî'nin bilinen halifeleri içinde böyle bir isme tesadüf edilmemektedir. Fakat Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Bursa'dan İstanbul'a gelip 992 (1584) yılında Küçükayasofya Tekkesi'nde şeyhlik yaptığı ve burada 1038 (1628) vefat ettiği bildirildiğine göre (Yılmaz, s. 51) Tâceddinzâde Mustafa Efendi'nin gençlik yıllarında ona yetişmesi ve kendisiden icâzet almış olması kuvvetle muhtemeldir. Esasen halk arasındaki yaygın inanç da onun bir Celvetî şeyhi olduğu yönündedir.

Enver Behnan Şapolyo, Ankaralı Şemsizâde Ahmed Efendi tarafından kendisine hediye edilen, Şeyh Derviş Muslu Ankaravî'nin 1147'de (1734-35) derlediği mecmuada Tâceddinzâde'nin evrâdıyla dergâh şeyhlerinin bir listesinin, çeşitli menkıbelerin ve Tâceddinzâde'nin şiirlerinin yer aldığını belirtir. Sözü edilen mecmua bugün kayıptır. Çeşitli nüshaları bulunan evrâd metni Sadi Bayram, Kâmil Şahin koleksiyonundaki Tâceddinzâde'nin bazı şiirlerini ihtiva eden risâle ise Mustafa Aşkar tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). Tâceddinzâde Mustafa Efendi'nin ölüm tarihi bilinmemektedir. 1853 tarihli teftiş raporundan çocuğu olmadığı anlaşılan Mustafa Efendi'den sonra dergâhın şeyhlik görevi 1717'de Abdurrahman Efendi'nin türbedar tayin edilmesine kadar (BA, Cev-